

Φάκελος Εκπαιδευτικού Προγράμματος

για τους Εκπαιδευτικούς

Νατάσα Μιχαλίδου

Οι μικροί αρχαιολόγοι της Θράκης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ξάνθη, Νοέμβριος 2011

ΙΔΡΥΜΑ ΘΡΑΚΙΚΗΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

<http://www.fthrace.gr> e-mail: fthrace@otenet.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγικά	2
A. Αρχαιολογικοί χώροι, Μνημεία και Μουσεία της Θράκης.....	3
B. Χάρτης της Θράκης με σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.....	5
Γ. Γλωσσάρι βασικών όρων της αρχαιολογίας	6

Εισαγωγικά

Τα Παραρτήματα περιέχουν βοηθητικό υλικό για την ενασχόληση με την ιστορία και αρχαιολογία της Θράκης. Με αυτό το σκεπτικό ακολουθούν τα εξής:

A. Λίστα με Αρχαιολογικούς χώρους, Μνημεία και Μουσεία της Θράκης,

B. Χάρτης της Θράκης με σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος και

Γ. Γλωσσάρι με όρους της αρχαιολογίας που χρησιμοποιούνται στο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα.

Αναλυτική παρουσίαση της Ιστορίας της περιοχής παρέχουν τα παρακάτω βιβλία, που αναφέρονται και στην προτεινόμενη βιβλιογραφία του Φακέλου:

Ξανθόπουλος, Π. & Χριστοδούλου, Κ. (επιμ.) (2011). *Μικρές ιστορίες της Ξάνθης. Ξάνθεια-Ξάνθη, μια ιστορία-ένα ταξίδι*. Φιλοπρόοδη Ένωση Ξάνθης.

Μπακιρτζής, Χ. & Τριαντάφυλλος, Δ. (2001). *Θράκη*. ΠΙΟΠ.

Συλλογικό έργο (1994). *Θράκη*. Γ.Γ. Περιφέρειας Αν.Μακεδονίας-Θράκης.

Συλλογικό έργο (2006). *Ιστορικοί και Αρχαιολογικοί χώροι Δράμας-Καβάλας και Θράκης*. Δ' Σώμα Στρατού.

A. Αρχαιολογικοί χώροι, Μνημεία και Μουσεία της Θράκης

Οι πληροφορίες για τους βασικούς Αρχαιολογικούς Χώρους, τα Μνημεία και τα Μουσεία της Θράκης που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα προέρχονται από την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού και τον διαθέσιμο Πολιτιστικό Χάρτη.

Για εξαντλητική και επικαιροποιημένη παρουσίαση επισκεφτείτε την ιστοσελίδα <http://odysseus.culture.gr/> ή επικοινωνήστε με τις κατά τόπους Εφορείες Αρχαιοτήτων του Υπουργείου.

ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ	ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ	ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ
ΛΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων, 67061 Άβδηρα, Ξάνθη Τηλ: 25410 51003, Φαξ: 25410 51783 Email: laepka@culture.gr http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2725	ΙΘ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Α.Συμεωνίδα 4, 691 00 Κομοτηνή Τηλ: 25310 22411, Φαξ: 25310 21517 Email: ithepka@culture.gr http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=62	
15η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Σωκράτους 11, 69100 Κομοτηνή, Τηλ: 25310 35870, Φαξ: 25310 29492 Email: 15eba@culture.gr , http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2734		
Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Αν.Μακεδονίας και Θράκης, Θερμοπυλών 1, 67100 Ξάνθη, Τηλ./Φαξ: 25410 26760 Email: ynmath@culture.gr , http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=2756		

ΝΟΜΟΣ ΞΑΝΘΗΣ		ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΟΠΗΣ		ΝΟΜΟΣ ΕΒΡΟΥ			
Αρχαιολογικά Μουσεία		Αρχαιολογικά Μουσεία		Αρχαιολογικά Μουσεία			
1	Αρχαιολογικό Μουσείο Αβδήρων	Αρχαιολογικό Μουσείο Κομοτηνής		Αρχαιολογικό Μουσείο Σαμοθράκης			
2		Αρχοντικό Ταβανιώτη Μαρώνειας		Βυζαντινό Μουσείο Διδυμοτείχου			
Αρχαιολογικοί χώροι		Μνημεία		Αρχαιολογικοί χώροι		Μνημεία	
1.	Άβδηρα – Πολύστυλο	Φρούριο Καλύβας	Μαρώνεια	Μακεδονικός Τάφος Συμβόλων	Μικρή Δοξιπάρα-Ζώνη	Μακεδονικός τάφος Ελαφοχωρίου	
2.		Μακεδονικός Τάφος Σταυρούπολης	Αναστασιούπολις – Περιθεώριον	Βασιλική Πολυάνθου	Μάκρη	Μακεδονικός τάφος Συμβόλων	
3.		Ανάγλυφο Μίθρα Ταυροκτόνου στις Θέρμες	Μαξιμιανούπολις – Μοσυνούπολις	Ναός Πάτερμας	Μεσημβρία-Ζώνη	Μεγαλιθικός τάφος Ρούσσας	
4.		Κτίριο μητροπολιτικού μεγάρου	Γέφυρα Κομφάτου	Μέγαρα	Ιερό των Μεγάλων Θεών Σαμοθράκης	Μονή Παναγίας Κοσμοσώτειρας Φερών	
5.		Λαογραφικό Μουσείο Ξάνθης	Παπίκιον όρος	Ιμαρέτ Κομοτηνής	Κεραμιδαριά Σαμοθράκης	Κάστρο Πυθίου	
6.		Καπναποθήκες Ξάνθης		Δημ. Βιβλιοθήκη Κομοτηνής	Ιερό της Μεγάλης Μητέρας Σαμοθράκης	Πύργος του "Φονιά" Σαμοθράκης	
7.		Δημοτική Αγορά Ξάνθης		Δικαστικό μέγαρο	Τραιανούπολη	Πύργοι των Γατελούζων στην Παλιόπολη Σαμοθράκης	
8.		Αρχοντικό Χασιρτζόγλου		Μέγαρο Ελληνικής Αστικής Σχολής	Πλωτινόπολις	Κάστρο της Χώρας στη Σαμοθράκη	
9.		Δημαρχείο Ξάνθης				Μεγάλο Τέμενος (Τέμενος Βαγιαζίτ) Διδυμοτείχου	
10.		Αρχοντικό Παμουκτσόγλου στα Άβδηρα				Ζαρίφειος Παιδαγωγική Ακαδημία	

Β. Χάρτης της Θράκης με σημεία αρχαιολογικού ενδιαφέροντος.

Εικόνα 1:

Ξανθοπούλου, Κ. (2001).
Μια μέρα στο Αρχαιολογικό Μουσείο
Αβδήρων: Μεγαλώνοντας στα αρχαία
Άβδηρα (Παιδιά και νέοι σε μια πόλη
της αρχαίας Θράκης). Εκπαιδευτικό
Πρόγραμμα για την Δ' Δημοτικού.
Κομοτηνή, σελ. 13.

Γ. Γλωσσάρι βασικών όρων της αρχαιολογίας

Σε αυτό το παράρτημα του Φακέλου παρέχεται ένα γλωσσάρι βασικών όρων που χρησιμοποιούνται στην επιστήμη της αρχαιολογίας και μπορεί να συναντηθούν κατά τη διάρκεια του Εκπαιδευτικού Προγράμματος. Οι όροι επεξηγούνται και, όπου υπάρχει δυνατότητα, παρέχεται και σχετική εικόνα.

Η κατάρτιση του λεξιλογίου αυτού βασίστηκε στο Γλωσσάρι της American School of Classical Studies at Athens και του βιβλίου «Αρχαιολογία» από τις Εκδόσεις Καπόν. Για περαιτέρω εμπάθυνση υπάρχουν θησαυροί όρων στον παγκόσμιο ιστό, στην ελληνική και κυρίως στην αγγλική γλώσσα, π.χ.:

Γλωσσάρι της American School of Classical Studies at Athens
<http://www3.ascsa.edu.gr/media/corinth/glossary.swf>

Introduction to Archaeology: Glossary. Archaeological Institute of America
<http://www.archaeological.org/education/glossary>

Glossary of common archaeological terms. British Archaeological Jobs and Resources
<http://www.bajr.org/Documents/GlossaryofTerms.pdf>

Ανασκαφή: Περιλαμβάνει τη συστηματική αποκάλυψη των υλικών καταλοίπων της ανθρώπινης παρουσίας σε ένα χώρο. Μπορεί να πάρουν μέρος διάφορες ειδικότητες, όπως αρχαιολόγοι, τοπογράφοι, αρχιτέκτονες, συντηρητές, εργάτες κ.ά. και να διαρκέσει από λίγες μέρες ως πολλά χρόνια. Η ανασκαφή ενός χώρου, επειδή ουσιαστικά καταστρέφει τα ευρήματα στα ανώτερα επίπεδα εδάφους, γίνεται με προσοχή και λεπτομερή καταγραφή.

Εικόνα 2: Ανασκαφή στην αρχαία Στρώμη
http://www.paratiritis-news.gr/detailed_article.php?id=146571&categoryid=10

Απόλυτη χρονολόγηση: Η διαδικασία με την οποία καθορίζεται συγκεκριμένη χρονολόγηση αρχαιολογικής θέσης ή ευρήματος. Βασίζεται σε αναλύσεις των φυσικών ή χημικών ιδιοτήτων των υλικών των ευρημάτων ή κτιρίων κ.ά. Αντιθετικός όρος είναι η Σχετική χρονολόγηση.

Αρχαιοκαπηλία: Η παράνομη αφαίρεση και κλοπή αρχαίων αντικειμένων και η πώλησή τους είναι η τρίτη επικερδέστερη μορφή παράνομης δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο μετά από το παράνομο εμπόριο όπλων και τη διακίνηση ναρκωτικών.

Αρχαιολογία: Κλάδος της Ανθρωπολογίας, που μελετά τον ανθρώπινο πολιτισμό του παρελθόντος μέσω των υλικών καταλοίπων του. Χρησιμοποιεί ποικίλες τεχνικές και μεθόδους για την εύρεση και κατανόηση των καταλοίπων του παρελθόντος. Υπάρχουν διάφοροι επιμέρους κλάδοι της Αρχαιολογίας, όπως α) η Ενάλια, που ασχολείται με την υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα, β) η Πειραματική, που προσπαθεί να αναπαράγει τεχνικές παραγωγής του παρελθόντος, γ) η Βιοαρχαιολογία, που μελετά τα βιολογικά υπολείμματα σε έναν αρχαιολογικό χώρο, όπως οστά, σπόρους κ.ά., δ) η Γεωαρχαιολογία, που ασχολείται με τις φυσικές διεργασίες που επηρεάζουν τις αρχαιολογικές θέσεις, ε) η Περιβαλλοντική αρχαιολογία, που μελετά την επίδραση του περιβάλλοντος στον άνθρωπο διαχρονικά κ.ά.

Αρχαιότητες: Σύμφωνα με τον αρχαιολογικό νόμο αρχαιότητες θεωρούνται «πάντα ανεξαιρέτως τά έργα τής Αρχιτεκτονικής, Γλυπτικής, Γραφικής και οιασδήποτε ... Τέχνης ... οικοδομήματα καί αρχιτεκτονικά μνημεία, λίθοι μετά γλυφής τινος εκ τών μνημείων τούτων προερχόμενοι καί βάθρα, υδραγωγεία, οδοί, τείχη, τάφοι, λαξεύματα, αγάλματα, ανάγλυφα, ειδώλια, επιγραφαί, ζωγραφίαι, ψηφοθετήματα, αγγεία, όπλα, κοσμήματα και άλλα εξ οιασδήποτε ύλης έργα καί σκεύη, δακτυλιόλιθοι, νομίσματα. Καί τά αντικείμενα τά προερχόμενα εκ τής αρχαιοτάτης εποχής τού Χριστιανισμού καί τού μεσαιωνικού ελλητισμού δέν εξαιρούνται ...»

Δενδροχρονολόγηση: Μέθοδος Απόλυτης χρονολόγησης ξύλινων ευρημάτων, η οποία βασίζεται στο γεγονός ότι κάθε χρόνο ένα δέντρο προσθέτει ένα στρώμα ξύλου στον κορμό του σχηματίζοντας έναν επιπλέον δακτύλιο (κάτω από τη φλούδα).

Εικόνα 3: Παράδειγμα δακτυλίων δέντρου
http://archaeometrygr.blogspot.com/2007/05/blog-post_31.html

Ενάλια αρχαιολογία: Η αρχαιολογική έρευνα που αφορά τα υλικά κατάλοιπα του ανθρώπου στη θάλασσα. Τα διάφορα ναυάγια που ανακαλύπτονται προσφέρουν εντυπωσιακά ευρήματα.

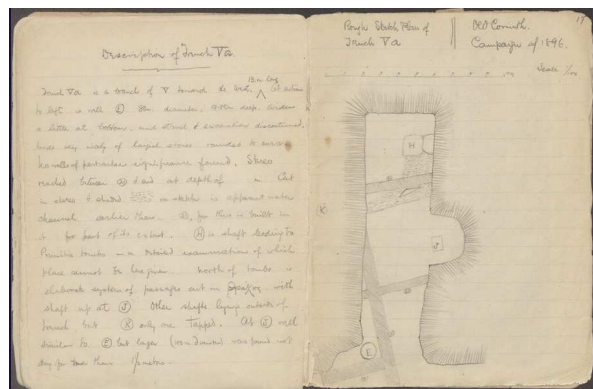
Επιφανειακή έρευνα: Μια από τις εργασίες που προηγούνται της ανασκαφής σε ένα χώρο. Περιλαμβάνει το βάδισμα αρχαιολόγων με συστηματικό τρόπο στο χώρο αυτόν, την έρευνα για συλλογή αρχαίων αντικειμένων και την καταγραφή πληροφοριών για τη θέση και τη μορφολογία της.

Εικόνα 5: Επιφανειακή έρευνα στη Ζάκυνθο
http://www.nia.gr/pictures/ZAP08_promo%20%282%29.jpg

Εύρημα: Μεμονωμένο αντικείμενο που αποκαλύπτεται σε ανασκαφή, συνήθως ιδιαίτερης αξίας.

Ημερολόγιο: Βασικό εργαλείο του αρχαιολόγου στην ανασκαφή, όπου καταγράφονται λεπτομερώς όλες οι εργασίες της ημέρας και τα ευρήματα. Μπορεί να περιέχει κείμενα, φωτογραφίες, σχέδια. Το ημερολόγιο πρέπει να βοηθά οποιοδήποτε αρχαιολόγο να αναπαριστά νοητικά τη διαδικασία της ανασκαφής και της εύρεσης αντικειμένων και κτισμάτων ακόμα κι όταν αυτή έχει τελειώσει πολλά χρόνια πριν.

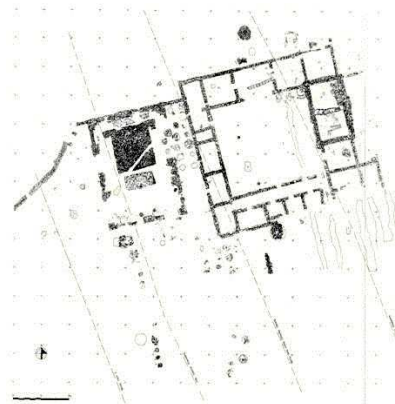
Εικόνα 6:
Εικόνα από το ημερολόγιο των ανασκαφών της αρχαίας Κορίνθου
<http://www3.ascsa.edu.gr/media/corinth/corinth.html>

Θερμοφωταύγεια: Μια μέθοδος απόλυτης χρονολόγησης η οποία βασίζεται στη μέτρηση της ποσότητας του φωτός που εκπέμπεται από διάφορα ορυκτά όταν θερμαίνονται. Χρησιμοποιείται κυρίως για τη μέτρηση του χρόνου που πέρασε από τότε ψήθηκε ένα αγγείο.

Κάτοψη: Το σχέδιο αρχιτεκτονικών ή/και κινητών ευρημάτων σε οριζόντιο επίπεδο από ψηλά. Η κάτοψη μπορεί να αναπαριστά μια μόνο ανασκαφική τομή ή το σύνολο των τομών μιας ανασκαφής.

Εικόνα 7: Κάτοψη της ανασκαφής στο Κομπολόι

http://www.kz-epka.gr/mambo/index.php?option=com_content&task=view&id=92&Itemid=125

Κεραμική: Αποτελεί το πιο συχνό εύρημα μιας ανασκαφής. Μπορεί να προέρχεται από αγγεία, κεραμίδια ή άλλα κεραμικά αντικείμενα. Ο πηλός μελετάται ως προς το χρώμα του, τις προσμίξεις του, ενώ τα αγγεία μελετώνται ως προς τον τύπο τους.

Κόσκινο: Ένα από τα εργαλεία της ανασκαφής. Το χώμα που βγαίνει από τις ανασκαφικές τομές περνιέται από κόσκινο (μέσα σε νερό-νεροκόσκινο ή όχι-ξηρό κόσκινο), ώστε να διαχωριστούν από το χώμα τυχόν ευρήματα που θα παραμείνουν στο κόσκινο. Με τη μέθοδο αυτή μπορούν να συλλεχθούν μικρά αντικείμενα όπως καρποί, οστά κ.ά.

Εικόνα 8: Επεξεργασία χώματος στο νεροκόσκινο
http://lefkandi.classics.ox.ac.uk/complementary_gr.html

Όστρακο: Θραύσμα κεραμικού αγγείου. Τα κεραμικά όστρακα αποτελούν τα πιο συχνά και πολυπληθή ευρήματα των αρχαιολογικών ανασκαφών. Οι αρχαιολόγοι αντλούν ποικίλες πληροφορίες από αυτά, χρονολογικές, στυλιστικές, εμπορικές, οικονομικές κ.ά.

Πάσα: Η ανασκαφή προχωρά με την αφαίρεση χώματος σε πάσες, δηλ. λεπτά οριζόντια στρώματα, για την πιο προσεκτική και λεπτομερή παρατήρηση και καταγραφή των ευρημάτων και των εργασιών. Το βάθος της βασικής αυτής ανασκαφικής μονάδας καθορίζεται βασικά απ' τον ανασκαφέα.

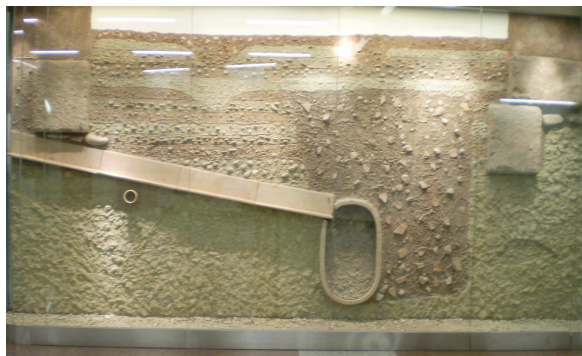
Πειραματική αρχαιολογία: Η αντιγραφή αρχαίων τεχνολογιών σήμερα, ώστε να γίνουν καλύτερα κατανοητές (π.χ. το ψήσιμο των κεραμικών αγγείων).

Ραδιοχρονολόγηση: Αλλιώς λέγεται μέθοδος Άνθρακα 14. Με αυτήν επιτυγχάνεται η μέτρηση της ηλικίας οργανικών καταλοίπων (π.χ. οστών, ξύλου κ.ά.). Η μέθοδος αυτή βασίζεται στο ότι όλα τα ζώντα φυτά και ζώα απορροφούν τον άνθρακα-14, ένα ραδιενεργό ισότοπο από την ατμόσφαιρα. Η διαδικασία σταματά, όταν τα φυτά ή τα ζώα πεθαίνουν, και οι πυρήνες του άνθρακα-14 αρχίζουν να αποσυντίθενται. Οι μετρήσεις της υπόλοιπης ραδιενέργειας ενός δείγματος παρέχουν έτσι μια εκτίμηση της ηλικίας του.

Σκάμμα: Περιοχή μέσα σε έναν αρχαιολογικό χώρο, που ανασκάπτεται, για να ερευνηθεί συστηματικά. Αλλιώς λέγεται και τομή και είναι συνήθως τετράγωνη σε διαστάσεις.

Στρωματογραφία: Η παρατήρηση και ερμηνεία των επάλληλων χρονολογικά στρωμάτων που είναι ορατά στην πλαγιά μιας αρχαιολογικής τομής. Τα στρώματα διαχωρίζονται με βάση το διαφορετικό χρώμα και σύστασή τους. Η χρονολογική ερμηνεία των στρωμάτων βασίζεται στο νόμο της επαλληλίας που αναφέρει: ιζηματογενή στρώματα εναποτίθενται σε χρονική ακολουθία, με το πρωιμότερο να βρίσκεται στη βάση και το νεώτερο στην κορυφή. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει, όταν υπάρχει διαταραχή (ανακάτεμα) των στρωμάτων, π.χ. στην περίπτωση αρχαιοκαπηλικής εκσκαφής.

Εικόνα 9: Τα διαφορετικά ανεσκαμμένα στρώματα (με διαφορετικό χρώμα και περιεχόμενο) όπως φαίνονται σε σταθμό του Μετρό της Αθήνας.

Συντήρηση: Επιστήμη που συμπορεύεται με την αρχαιολογία και συντελεί στον καθαρισμό, στη συντήρηση και αποκατάσταση των κινητών και ακίνητων ευρημάτων μιας ανασκαφής.

Σχετική χρονολόγηση: Η χρονολόγηση των αρχαιολογικών καταλοίπων, που δε βασίζεται σε μεθόδους των φυσικών επιστημών αλλά χρησιμοποιεί την εξέλιξη και διαδοχή των τύπων κεραμικής και λίθινων εργαλείων ανά πολιτισμό ή/και το νόμο της επαλληλίας στη στρωματογραφία κ.ά.

Τηλεπισκόπηση: Συγκέντρωση πληροφοριών για έναν χώρο ή αντικείμενο με τη χρήση συσκευής μέτρησης που δεν έρχεται σε επαφή με αυτά και γίνεται μέσω π.χ. αεροπλάνου, δορυφόρου, πλοίου κτλ. Το υπεδάφιο ραντάρ (GPR), η ηλεκτρική αντίσταση και τα μαγνητόμετρα είναι μερικές από τις τεχνικές μέτρησης που χρησιμοποιούνται από τους αρχαιολόγους, για να «δουν» κάτω από την επιφάνεια του εδάφους.

Τυπολογία: Η ταξινόμηση των ευρημάτων σε ομάδες ή τύπους, που βασίζονται σε κοινά χαρακτηριστικά ή ιδιότητες.

Χωροβάτης: Οπτικό εργαλείο που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση των υψομετρικών βαθών σε μια ανασκαφή. Αποτελείται από τον χωροβάτη, έναν τρίποδα και μια σταδία. Ο χειριστής κοιτά από το οπτικό πλαίσιο του χωροβάτη, ενώ ένας βοηθός κρατά την σταδία. Η μέτρηση χρησιμοποιεί κάποιο σταθερό σημείο με γνωστή υψομετρική συντεταγμένη που έχει μετρηθεί στην αρχή της ανασκαφής και αποτελεί το σημείο αναφοράς για τις υπόλοιπες μετρήσεις.

Εικόνα 10: Μετρήσεις με χωροβάτη και σταδία <http://www.archaeology.org/interactive/johnsonisland/2010/06/12-sided-bottle-discovered/>